

Eger: az eredethez semmi kétség nem fér, hiszen Magyarországon található ma is egy azonos nevű város.

Goray: a kartoték csak minimális információt tartalmaz.

Hegedűs de Tiszavölgy: a rzeszóvi 14. lovasbrigád parancsnoka volt.

Hegedus: ez a Magyarországon nagyon népszerű *Hegedűs* név helyi változata.

Kadyi: négy személy viselte ezt a nevet.

Kalman: Magyarországon nagyon népszerű név, gyakran előfordul férfi keresztnév-ként is.

Koloszvary, Kolosvary: az erdélyi *Kolozsvár* város nevéből származik.

Melicher: a család származása nincs tisztázva, valószínű, hogy Magyarország felől Ausztrián keresztül érkeztek Lengyelországba.

Medina: nem fér kétség hozzá, hogy magyar volt, hivatalnokként dolgozott, valószínűleg a monarchia belsejéből érkezett Galíciába.

Medvey: evangélikus család.

Misky (Miszky, Miskey): a neveket sírfeliratokon találták meg.

Nemethy: a család Magyarországról származik, később Alsó-Ausztriában telepedett le, majd továbbvándorolt Rzeszówba.

Papp: a szerző megmagyarázza a magyar *pap* szó jelentését, s hozzáteszi, hogy a nevekben leggyakrabban Papp formában fordul elő.

Szalay: a név ugyan szerepel a kartotékban, de nem áll kapcsolatban Rzeszówval.

Wessely: a rzeszóvi bank vezetője volt.

A szerző azzal zárja cikkét, hogy a fentebb felsoroltak ugyan csak száraz tények, de ezek egy esetleges későbbi, sokoldalú kutatás kiinduló pontjai lehetnek.

Ráduly Zsuzsanna

Mátyás, a ruszinok királya

Matáš, korol' Rusinov. Materéal ubrav, ušoriv, zastaciv vlastnyma statámi, komentarěami i slovníkom Ęgor Kerća. Speredstvo napisav i obsu redakcěi mav Ęštván Udvarě. Užgorod, PolěPrěnt, 2001. 160 p. (= Eděcěa Pudkarpatěa, 3. sšitok)

Mátyás király jelentős szerepet tölt be a kárpátaljai ruszinok folklórájában is. Igor Kerca ungvári kutató könyve csaknem egyidejűleg jelent meg Lukács István munkájával, amely a szlovén néphagyományban vizsgálta Mátyás király alakját,* mintegy emlékeztetve arra, hogy Hunyadi Mátyás ma is összekötő kapocs a kárpát-medencei népek között. Ezt hangsúlyozza magyar (3–5. p.) és ruszin (6–8. p.) nyelvű előszavában Udvari István nyíregyházi egyetemi tanár, a ruszin filológia legkiválóbb hazai művelője is.

Ezzel indítja ruszin nyelvű bevezető tanulmányát (6–20. p.) Igor Kerca is. Megállapítja, hogy ma a ruszinok inkább a néphagyományból ismerik Mátyás királyt, mint a történelemből: mesék, közmondások, balladák, anekdoták hőse ő itt is, akárcsak a történelmi Magyarország más népeinél. Egyetlen más uralkodó sem vetekedhet népszerűségben

* Lukács István: *A megváltó Mátyás király színeváltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban. A világ archetipikus víziója.* Budapest, Lucidus Kiadó, 2001. (= Kisebbségkutatás Könyvek)

vele. A szerző nyomon követi a Mátyás királyról szóló anekdotikus történetek sorsát. Többnek ezek közül ma már inkább csak az emléke él szólások, közmondások alakjában.

Mátyás király alakja a XIX. század végétől kezd felbukkanni az ukrán folklórgyűjteményekben, mégpedig nem csak a Kárpátok magyar oldalán, hanem Galíciában is feljegyeztek ilyen történeteket. A ruszinok Mátyás király-meséi közel állnak a magyar és a szlovák mesékhez. A szlovákoknál igen régi időkre nyúlik vissza Mátyás népszerűsége. A róla szóló néphagyomány a XVI. századig nyúlik vissza. A kárpátaljai ruszinok az igazságos Mátyás király képét őrizték meg, aki megvédte az egyszerű népet a fölbirtokosok zaklatásától, és biztosította a nyugodt gazdálkodás feltételeit. Teljességgel hiányoznak a szerelmi történetek, amelyek a szlovákoknál megvannak. A magyar történetekhez való általános hasonlóság mellett jellemző vonásuk a kárpátaljai ruszin Mátyás-történeteknek a sok babonás elem. A más népeknél nem található motívumok között kiemelkedik a Mátyás királyról és a pogány leányról szóló mese, amelyben a király táltos lovon üldözi a boszorkányt. Így a Mátyás-motívum összefonódik a ruszin népi hiedelemvilág elemeivel.

A ruszin mesék szűkszavúbbak általában, mint a magyarok. További jellemzőjük, hogy Mátyás királyból az ő vallásukat követő, közéjük tartozó, ruszin hőst csinálnak. A szerző kitér a szomszédos területeken – Bukovinában, Galíciában – lejegyzett történetekre is.

A szovjet korszakban a Mátyás királyról szóló történetek sem kerültek el az ideológiai áttértelést. Először is eltűntek a publikációkból a *ruszin* népnévre való utalások, majd Mátyás királyt is megfosztották történelmi valóságától, különösen azt hallgatták el, hogy magyar király volt. Összességében a szovjet időkben alig-alig jelent meg valami a Mátyás királyról szóló folklórányagból.

Kercsa ezt kívánta most pótolni a könyve gerincét alkotó „Mátyás király a kárpátaljai népmesében” című fejezetében (21–92. p.), amelyben kerekben negyven meseszöveget ad közre. Ezek a szövegek korábbi néprajzi gyűjteményekben már megjelentek, kisebb részben a Kárpátok túloldalán jegyezték le őket, illetve a ruszinokkal szomszédos magyar és szlovák falvakban gyűjtötték. A meséket Kercsa nyelviileg egységesítve, az ún. u-ző kárpátaljai dialektuson alapuló ruszin irodalmi nyelven közli, így mintegy beemeli őket a formálódó ruszin irodalmi kánonba. A szövegek első, illetve korábbi megjelenéséről, ismert változatairól a kommentárokból (136–140. p.) tájékozódhatunk, amit a források jegyzéke (141–143. p.) egészít ki. A szövegek megértését egy kis ruszin–orosz szójegyzék (144–147. p.) könnyíti meg. A könyv használatát földrajzinév-mutató (148–150. p.) és néhány térkép (151–153. p.), valamint angol, orosz, cseh és magyar nyelvű rezümé (154–157. p.) segíti. Kercsa fontosnak tartotta, hogy a népmesei hős mellett a történelmi Mátyás királyt és korát is bemutassa a ruszin olvasónak, ezért jelentős helyet szentel saját és más szerzők tollából származó, Mátyás királyra és a Felvidékhez, illetve Kárpátaljához fűződő viszonyára vonatkozó tanulmányoknak (93–134. p.). Ezek részben fordítások, de ruszin nyelven való újraközlésük az eredeti szövegek nehezen hozzáférhető volta miatt feltétlenül indokolt.

Zoltán András

A ruszin történelemről – ruszinul

Š. Benedek, Andraš: *Rusiny, gens fidelissima. Užgorod, Pol@Pránt, 2002. 176 p.*

S. Benedek András ruszinul, Igor Kercsa szakavatott fordításában megjelent könyve röviden, népszerűen tekinti át a kárpátaljai ruszinság egész történetét a kezdetektől napjaink